

[Snapshot]

Nie Bądź
Głuchy
na Kulturę

www.kulturagluchych.pl

Snapshot dla dziennikarzy

MIĘDZY USZAMI

KRAKOWSKA FUNDACJA ROZWOJU
EDUKACJI NIESŁYSZĄCYCH
IM. MARKA MAZURKA

lider projektu:

far beyond business

partner projektu:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

dofinansowanie:

Brief

Przygotowaliśmy dla Państwa zbiór podstawowych informacji o środowisku Głuchych, aby media nie powiełały krzywdzących komunikatów. Znajdą Państwo tutaj popularne mity i nierozpowszechnione fakty, szybki kurs savoir-vivre Głuchych, najważniejsze pojęcia i istotne dla Głuchych wydarzenia.

Fakty i mity o Głuchych

Aby w sposób wiarygodny pisać o społeczności Głuchych, należy w pierwszej kolejności poznać kilka istotnych faktów o osobach Głuchych, oraz rozprawić się z pewnymi rozpowszechnionymi mitami.

1. Głusi posługują się językiem migowym, który jest dla nich językiem naturalnym, w związku z tym często znają język polski jako drugi język – język obcy. Napisanie instrukcji czy poproszenie osoby Głuchej, by przeczytała jakąś informację na kartce papieru lub na komputerze nie zawsze rozwiązuje problem. Wielu Głuchych jest w stanie przeczytać lub napisać informację po polsku, ale jak w przypadku każdego użytkownika każdego języka obcego – można łatwo popełnić błędy!
2. W Polsce funkcjonują dwie wariacje języka migowego. Z jednej strony mamy Polski Język Migowy, który jest językiem naturalnym osób Głuchych. Z drugiej strony mamy System Językowo-Migowy, który w większym stopniu jest wizualno-przestrzennym odpowiednikiem polszczyzny pisanej i jest językiem sztucznym – stworzonym w celu usprawnienia komunikacji pomiędzy słyszącymi a niesłyszącymi. System bazuje na polskich strukturach językowych, natomiast Polski Język Migowy ma całkowicie unikatową formę i strukturę. Nie jest powiedziane, że wszyscy Głusi będą znali System (którego uczy się najczęściej na kursach języka migowego). Podobnie jak w przypadku Polaków, którzy próbują rozmawiać z Rosjanami, tak użytkownicy Systemu Językowo-Migowego i Polskiego Języka Migowego też raczej się rozumieją, ale mogą mieć momentami trudności.
3. Mitem jest, że wszyscy Głusi potrafią czytać z ruchów warg, w rzeczywistości część posiada tę cenną umiejętność, ale nie wszyscy. Jeśli natomiast Głuchy faktycznie potrafi to robić, to pamiętajmy, by patrzeć w jego/jej stronę i artykułować wyraźnie poszczególne wyrazy.
4. Aparaty słuchowe i implanty czasami pomagają słyszeć, ale rzadko przywracają słuch w 100%, nie wystarczy więc dziecka „zaimplantować”, by zaczęło słyszeć.
5. Głusi to grupa kulturowa, w przeciwieństwie do innych grup uznawanych za osoby niepełnosprawne, mają swój język, swoją historię, swój system znaczeń, wartości i norm, podobnie jak Łemkowie, Kaszubi, Ślązacy, Semowie czy Romowie.

6. Głuchy nie równa się „głupi” lub „upośledzony umysłowo”, jak uważa część osób. Trudność w kontakcie to bariera komunikacyjna, językowa i kulturowa, a nie wynikająca z czyjejs inteligencji lub złej woli. Czasami Głusi wydają też pewne nieskładne dźwięki, które brzmią podobnie jak próby komunikacji osób np. z porażeniem mózgowym, ale jest to wynik w tym wypadku czysto biologiczny, tzn. wynikający z braku możliwości pełnej kontroli instrumentów głosowych, których się po prostu nie słyszy! Ciężko jest stroić gitarę, gdy nie słyszy się dźwięku strun. Kolejna trudność w komunikacji wynika z tego, że czasami niesłyszący potrafią mówić, ale ich mowa często jest zniekształcona, lub mają nieprawidłową artykulację czy zły akcent.
7. Często nieprawdą jest, że Głuchy nic nie słyszy. Wśród niesłyszących zaledwie 2 - 4% osób rzeczywiście nic nie słyszy. Pozostałe osoby, chociaż nie słyszą mowy innych, to mogą odbierać wiele innych głośniejszych dźwięków z otoczenia, np. odgłos stukania młotkiem czy też warkot silnika w aucie, przy czym odbierają te dźwięki raczej zniekształcone i trochę ciszej, w zależności od stopnia ubytku słuchu. W związku z tym nieprawdą jest też, że nie przeszkadza im hałas, tym bardziej, że nawet jeśli nie słyszą dźwięku, to mogą odczuwać drgania, wibracje np. przez podłogę, meble, co może ich trochę dekoncentrować.

Savoir Vivre Głuchych

Część zachowań akceptowanych społecznie jest wspólna dla Głuchych i słyszących. Istnieją jednak zachowania specyficzne dla grupy Głuchych.

A. Nawiązanie komunikacji

W języku migowym konieczne jest nawiązanie między rozmówcami kontaktu wzrokowego. Krzyk w przypadku osoby Głuchej nie pomoże, w związku z tym możemy wykorzystać:

1. Machanie ręką w kierunku osoby Głuchej ruchem pionowym dłoni (ruch nadgarstka góra-dół), czyli trochę inaczej, niż przy pożegnaniu.
2. Klepanie – jeśli osoba Głucha stoi do nas odwrócona plecami lub bokiem, a chcielibyśmy nawiązać z nią kontakt można to zrobić poprzez lekkie poklepanie jej w okolicy ramienia. Ale uwaga, klepnięcie w inne miejsce ciała niż obszar rąk lub ramion rozmówcy np. w okolice karku, pleców, głowy, nóg jest niestosowne.
3. Uderzanie w stół – jeśli osoba Głucha je posiłek, w celu zwrócenia jej uwagi poprawnym zachowaniem jest stukanie w stół otwartą dłonią. Ta metoda, dzięki drganiom przenoszonym przez powierzchnię, jest skuteczna dla przywołania większej grupy osób siedzących przy jednym stole.
4. Tupanie – dzięki przenoszonym przez podłogę drganiom, pozwala przywołać grupę osób znajdujących się w danym pomieszczeniu.

5. Miganie światłem – sposób sprawdza się do zwrócenia na siebie uwagi większej grupy osób w dużej sali.
6. Rzucanie czymś lekkim w oddalonego od nas rozmówcę (np. poduszką, papierkiem zwiniętym w kulkę). Rzucać należy jednak lekko, celując w dolną część ciała i tylko do osób, które znamy. Nie ma mowy o rzucaniu do starszej, obcej osoby.

B. Utrzymanie/zrywanie komunikacji:

1. Jeśli zobaczysz migających ze sobą Głuchych nie przechodź między nimi, gdyż przechodząca między rozmówcami inna osoba powoduje chwilowe zerwanie kontaktu wzrokowego, a tym samym przerwanie komunikacji.
2. Odrywanie wzroku od rozmówcy i „błądzenie” nim wokół jest niegrzeczne i wpływa negatywnie na przebieg komunikacji.
3. Nadmierne potakiwanie głową może zostać zrozumiane jako objaw lekceważenia i działa rozpraszająco.
4. Trzeba utrzymywać kontakt wzrokowy. Bez kontaktu wzrokowego nie ma komunikacji w języku migowym. Dotyczy to także rozmowy za pośrednictwem tłumacza – powinniśmy patrzeć na naszego rozmówcę a nie na tłumacza.
5. Śledzenie wzrokiem dłoni partnera rozmowy, zamiast patrzenia mu w oczy. Podstawowy błąd popełniany przez osoby zaczynające naukę języka migowego. Zachowanie takie dekoncentruje i stresuje osoby Głuche. Ręce migającego nie niosą całego przekazu. To oczy i twarz (mimika) w ogromnej mierze nadają znaczenie gramatyczne i decydują o sensie wypowiedzi.

Inne ważne kwestie:

- 1) Brawa – oklaski. W sytuacji nagradzania występu osoby Głuchej zwyczajne oklaski zostają zastąpione oklaskami „wizualnymi”. Unosi się wtedy ręce, rozcapierza palce i kręci rękami, jakby chciało się wkręcić żarówkę.
- 2) Smacznego – chcąc życzyć smacznego osobom Głuchym siedzącym przy stole, stuka się dwukrotnie w stół.
- 3) Głusi nie mają w zwyczaju zwracać się do nowo poznanych osób per pan/pani. Od razu przechodzą na ty. Nie mają problemu z przestrzenią prywatną, to dla nich całkowicie naturalne.
- 4) Nie powinniśmy gapić się na osoby Głuche migające w publicznym miejscu.
- 5) Nikt niestety nie znalazł dobrego sposobu, by Głuchy dobrze czuł się w towarzystwie osób

słyszających nie znających migowego. Pojawiło się nawet negatywne określenie „psa rodzinnego” dla osoby Głuchej w rodzinie osób słyszających, która zawsze bywa pomijana/ignorowana na rodzinnych imprezach.

6) Jest kilka rzeczy, które mogą utrudnić osobie Głuchej odczytanie wiadomości z ruchu warg (o ile Głuchy posiada taką umiejętność), a są to: bujna broda/wąsy, mówienie przez zęby, kręcenie/poruszanie głową w trakcie mówienia.

Słowniczek kluczowych terminów związanych z Głuchymi

Kultura Głuchych – jest to całkowicie odrębny i niepowtarzalny system kulturowy charakteryzujący społeczność Głuchych. Wyróżnia się on pewnym odrębnym katalogiem norm i wartości, wynikających z określonej historii, wspólnych doświadczeń. Podobnie jak Kultura Polska, Kultura Łemkowska czy Kultura Romów – Kultura Głuchych to całkowicie odrębne i samodzielne zjawisko, które obejmuje m.in. odrębny system komunikacji (język migowy), pewne unikatowe formy wyrazu artystycznego (np. poezja migowa), system zachowań (np. savoir-vivre). Ale Kultura Głuchych, to przede wszystkim grupowo pielęgnowane postawy, wierzenia i przekonania (w tym odrzucenie oralizmu, sprzeciw wobec sprowadzenia głuchoty do sfery tylko medycznej, biologicznej), to także pewna organizacja życia społecznego i towarzyskiego (kluby i świetlice, organizacje polityczne i kulturalne, organizacje sportowe), to wspólna historia, będąca w dużej mierze historią walki z dyskryminacją i wyzwania się z zależności od słyszającej większości. Specyfika kultury Głuchych wynika częściowo z samej natury głuchoty, z wizualnego postrzegania świata, częściowo zaś jest efektem życia grupowego wśród głuchych. Kultura Głuchych jest kolektywistyczna, oznacza to, że premiuje harmonijne relacje pomiędzy członkami. W tym sensie społeczność Głuchych powinna być postrzegana jako odrębna, wyjątkowa i niepowtarzalna grupa kulturowa, funkcjonująca jako jedna z wielu grup kulturowych w obrębie społeczeństwa polskiego.

Osoba głucha/Głucha – pisząc o osobach niesłyszających/głuchych powinniśmy być świadomi niejednoznaczności stosowanych w Polsce określeń, w tym w szczególności powinniśmy być wyczuleni na stosowanie dużej litery w słowie „Głuchy”, gdyż osoba głucha (małą literą) i Głucha (dużą literą) mają trochę inny sens. Szerszym znaczeniem jest „osoba głucha” pisana małą literą, którego synonimem jest „niesłyszący/a”. Tutaj rozumieć będziemy osoby głuche, jako posiadające fizyczne, wrodzone lub nabyte deficyty biologiczne uniemożliwiające (lub w znacznym stopniu utrudniające) słyszenie. Natomiast przez osoby Głuche pisane dużą literą, rozumieć będziemy osoby słyszące lub niesłyszące, identyfikujące się z subkulturą/społecznością niesłyszających. Unikać natomiast należy określenia „głuchoniemy”, gdyż jest ono odbierane jako pejoratywne. Uważa się, że nazwa ta podwójnie stygmatyzuje niesłyszącego, jako człowieka bez języka,

niestyszącego i niemówiącego. Głusi tymczasem komunikują się bez problemu, mają własny język wizualno-przestrzenny – język migowy.

Niedosłyszający/słabosłyszający – osoba, u której ubytki słuchu też stwarzają trudności w naturalnym opanowaniu języka mówionego (nawet przy pomocy aparatów słuchowych), ale nie w takim poważnym stopniu jak u osoby głuchej. Ludzie niedosłyszający/słabo słyszający z reguły funkcjonują jako ludzie mówiący, posługujący się polskim językiem fonicznym (a nie językiem migowym).

Język migowy/migany – język migowy to język naturalny, charakteryzujący się użyciem kanału wzrokowego, to język wizualno-przestrzenny. W Polsce używa się Polskiego Języka Migowego. Nie należy mylić Polskiego Języka Migowego (PJM) z Systemem Językowo-Migowym (SJM). Ten pierwszy jest językiem naturalnym – Głusi rodzice w kontaktach ze swoimi głuchymi dziećmi posługują się właśnie tym językiem. Natomiast SJM wywodzi się bezpośrednio z polskiego języka fonicznego i jest systemem językowym stworzonym sztucznie. SJM stosuje się często do komunikowania pomiędzy słyszącymi i niesłyszającymi, bo jest on łatwiejszy do nauki. Używanie SJM jest związane z utrudnieniami i ograniczeniami wynikającymi z jego sztucznego charakteru, nie oferuje on takiej swobody budowania wypowiedzi, jak język naturalny. Głusi między sobą używają przede wszystkim PJM, a wielu z nich (zwłaszcza młodych) nie zna SJM, w związku z tym nauczenie się SJM nie daje gwarancji porozumienia się ze wszystkimi osobami niesłyszającymi, choć może to na pewno ułatwić (podobnie jak porozumieć może się Polak i Słowak, mimo że nie posługują się dokładnie tym samym językiem).

CODA – z angielskiego – Children/Child of Deaf Adults, czyli słyszące dzieci niesłyszających rodziców. Ponad 90% osób niesłyszających ma słyszące dzieci. Akronim CODA został wybrany przez założycielkę CODA International – Millie Brother – ze względu na jej muzyczne wykształcenie. Coda lub koda to zakończenie utworu muzycznego, które ma sprawiać wrażenie jego podsumowania i zamknięcia, jednak pojawiają się w nim niespodziewanie także nowe nuty i motywy, których nie było w utworze wcześniej. CODA to w większości osoby słyszące wychowane w środowisku komunikacji wizualnej, dlatego też napotykają w swoim życiu na trudności związane z normami społecznymi i kulturowymi świata słyszących, które różnią się od norm występujących w społeczności Głuchych. Często jedną z ról, jaką CODA pełni w rodzinie Głuchych już od najmłodszych lat, jest rola tłumacza z języka migowego na język polski i odwrotnie. Istnieje także dodatkowa klasyfikacja na: CODA pozytywnego (identyfikującego się z Kulturą Głuchych) i CODA negatywnego (identyfikującego się przede wszystkim z kulturą słyszących).

Audyzm – to termin używany do określenia dyskryminacji lub stereotypów na temat ludzi Głuchych. To pejoratywne określenie sytuacji gdy sprawami Głuchych zajmują się słyszący, twierdząc, że „wiedzą lepiej”.

Słyszak – to w żargonie Głuchych z reguły osoba słyszająca, mająca do głuchoty podejście medyczne i narzucająca Głuchym swe poglądy czy pomoc. Owo pojęcie posiada obraźliwe zabarwienie.

Kolor Głuchych – społeczność głuchych ma wiele symboli m.in. symbol dłoni, lecz ma on wiele znaczeń, nie tylko dla Głuchych. Stąd postanowiono ustalić turkusowy kolor jako symbol zarezerwowany wyłącznie dla ww. wspólnoty, by odróżnić ją od innych społeczności. Kolor turkusowy jest symbolem zaufania, nadziei i wiary w siebie i innych ludzi.

Motyw motyla – ogólnie przyjętym międzynarodowym symbolem Głuchych jest motyl. Motyle są głuche, a porównanie języka migowego do ich barwnych i trzepocących skrzydeł dopełnia znaczenia tego symbolu.

SignWriting – metoda zapisu znaków w języku migowym, który stworzyła Valerie Sutton w 1974 roku na prośbę badaczy języka migowego z kopenhaskiego uniwersytetu.

Święta Głuchych

Międzynarodowy Dzień Głuchych (ang. International Day for the Deaf) – święto obchodzone corocznie w ostatnią niedzielę września, w niektórych miejscach święto to trwa przez cały ostatni tydzień września.

Międzynarodowy Dzień Rodzica Głuchego (ang. Mother Father Deaf Day) – święto obchodzone w ostatnią niedzielę kwietnia.

Ważne cykliczne wydarzenia w Polsce związane z Głuchymi

Konferencja Głusi Mają Głos – <http://gmg.ipjm.org.pl/>

Wybory Miss Deaf – www.missdeafpoland.pl

Wybrane organizacje i podmioty zajmujące się Kulturą Głuchych w Polsce:

- Fundacja Promocji Kultury Głuchych KOKON – www.fundacjakokon.pl
- Polski Związek Głuchych – pzg.org.pl
- „Między Uszami” Krakowska Fundacja Rozwoju Edukacji Niestyszających im. Marka Mazurka – <http://miedzyuszami.pl/> / <http://www.kulturagluchych.pl>
- Polska Rada Języka Migowego – <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/>

The image features a solid blue background with two white line-art outlines of butterflies. One butterfly is positioned in the upper left quadrant, and the other is larger and positioned in the lower right quadrant. The text 'KRAKÓW 2014' is centered between the two butterflies.

KRAKÓW 2014